

MOD 140 DANS TARİHİ II

10.HAFTA DERS MATERYALİ

BALE TARİHİ ÜZERİNE

KAYNAK:

Jak Deleon, Bale Tarihi, İmge Kitabevi, 1986.

Budak, Muzaffer. 1993. *Opera ve Bale'de Diyalektik*. İstanbul: Troya Yayıncılık

(Deleon)

Günümüzden 500 yıl önce İtalya'nın soylu salonlarında doğan bale, sözcük olarak kökeni İtalyanca "ballare" (dans etmek)'den alır. Video olgusu o çağlarda varolsaydı, o günlerin balesiyle günümüz balesi arasında teknik ya da öyküsel bir bağlantı bulunmadığı günışığına çıkardı. Şöyle ki, bale o dönemlerde bir şenlik kutlaması görünümündeydi; bir soylunun doğumu, düğünü, bir utkunun kutlanması, şölen eğlenceleri ve soylulararası ziyaretler bale gösterileriyle renklendirilir, gösterileri yine soylular düzenler ve kendileri dans ederlerdi. Bu bağlamda bir seyirci olgusundan söz etmek olanaksız. Elimizdeki gravürler olayın "kapalı kapılar ardında" yer aldığı açık kanıtı. (Deleon, 1986:12)

Dansların belkemiğini oluşturan öyküler antik Yunan ve Roma mitologyalarından derlenirdi. (Deleon, 1986:12)

Bu gösteriler giderek ilgi ve beğeni toplamaya başlamış, daha geniş bir alana yayılmışlardı; Catherine de Medici Fransa kraliçesi olduğunda Fransız soylularına İtalyanların dansa ve danslı eğlencelere tutkusunu aşıladı. (Deleon, 1986:13)

15 Ekim 1581 dans uzmanlarınca ilk “gerçek” bale gösterisi olarak nitelendirilen “Ballet Comique de la Reine” in seyirciye sunuluş tarihidir. (Deleon, 1986:13)

“Ballet Comique de la Reine” Kraliyer ailesindeki bir nişanı kutlamak için sahnelendiğinden oyuncu kadrosu saray çevresinden oluşmuştu. Tarihsel önemi, dans olayına yeni boyutlar getirmiş olmasında yatıyordu; sahnelenen gösteri birbirinden kopuk, ilintisiz sahnelerden oluşmuyor, koreografik disiplin sonucu bir dramatik tüm seriyordu gözler önüne. (Deleon, 1986:13)

İlk insanla birlikte doğan dansın konumu apayrıdır. (Deleon, 1986:13)

Balenin temel ayrımıysa değişik geleneksel kalıtlarla yerel özellikleri yansıtmaktan uzak durarak uluslar arası platforma saltık estetikçi bir yaklaşım getirmesinde yatar. (Deleon, 1986:14)

Balenin saray salonlarından çıkıp bilimsel konuma bürünmesi Paris Dans Akademisi’nin kurulmasıyla gerçekleşir (1661) (Deleon, 1986:14)

Dansçı, koreograf, eğitmen ve bale kuramcısı ve balenin kökleşmesinde yoğun emeği geçen Jean-Georges Noverre “Bale ve Dans Üzerine Mektuplar” adlı kitabının sonunda şöyle not düşer: “Bale belirli bir yörenin ya da kültürün malı olmayan uluslar arası bir sanat dalıdır... Balede yanlışa yer yoktur, bestecinin, koreografin, dansçının, dekorcunun, kostümcünün ortak amacı kusursuzluk olmalıdır.” Jean-Georges Noverre’in doğum günü (29 Nisan) 1983’ten günümüze Dünya Bale Günü olarak kutlanmaktadır. (Deleon, 1986:16)

Teknik yöntem ve insan potansiyeli açısından giderek gelişen balenin önemli bir eksiği var: Repertuar. İlk bakışta açman gibi görünen bu duruma Filippo Taglioni’nin kızı Marie Taglioni’ye olan sevgisi çözüm buldu. İtalyan kökenli dansçı-koreograf kızı için bir bale kurguladı: La Sylphide (Deleon, 1986:17)

Budak, Muzaffer. 1993. *Opera ve Bale’de Diyalektik*. İstanbul: Troya Yayıncılık

“Klasik Bale’ye, Çağdaş Bale’ye, Modern Dans’a ‘sözsüz felsefe’ ve ‘Sözsüz Mantık’ denilebilir. Düşünceleri, duyguları, felsefe dilini, felsefe kültürünü, mantık dilini ve mantık kültürünü müzik eşliğinde sanatsal olarak hareketlerle ve pantomimle veren etkin ve yapıcı sanatlardır.” (Budak, 1993: 34)

“Koreografçı, balede önemli bir ögedir, konunun doğrultusunda müziğe göre dansçıların hareketlerini düzenleyerek uygulanacak dansları yaratır ve dansçılara bu dansları öğretir. Bu sanatta koreografçının sorundur, görevini yapmak için entelektüel bir kültür gerekir. Koreograf, dansçı olarak başlamalı bu sanatta, bu yöntemle yetişebilir. Güzel sanatlar, edebiyat, felsefe, ruhbilim ve sosyoloji kültürü olmayanlar koreografçı olamazlar.” (Budak, 1993: 34-35)

“Balenin mesajı evrenseldir. Modern dans, duyguları ve düşünceleri hareketle sunar. Modern dans devinimdir, duygu ve düşünce iletişimidir, müzikle uyumludur, kimi yerde müziğe karşı hareket edebilir. Kimi sanatçılar bu sanatı ‘Bedensel Dil’ olarak nitelendirir.” (Budak, 1993: 35)

“Bale sanatının kökeni eski Mısır sahne oyunlarına kadar uzanır. Rönesans’a kadar bale sanatından söz edemeyiz. Sanat olarak Rönesans’a, Domenico de Ferrara, Guglielmo Ebreo, Antonio Cornazono gibi İtalyan sanatçıların dans ile ilgili incelemelerine dayanır. Bu sanatçılar, koreograf sanatının temel ilkelerini ilettiler. Adımların sıralanmasını ve adımların müzikle uyumu için gereken kuralları çizdiler. Fransa’ya baleyi İtalyanlar götürdüler. İlk bale gösterileri sarayda yapılmıştır. Bu ilk gösterimlerde şarkılı ve sözlü bölümler vardı. Söz ve şarkı bulunmayan ilk aksiyon baleleri veya *Bale Pantomim*, 16.Louis oynandı. J.G. Noverre, 1760 yılında Letters Sur La danse ‘Dans Üstüne Mektuplar’ adlı yapıtında bu bale türünü savundu. Aksiyon Balesi’nde, dans tekniği arka plana itilmiş, Jestler ve yüz söyleyişi önem kazanmış, trajik sona eren konular seçilmiştir. Konuyu başroldeki sanatçılar sürdürürler, onları bale takımı geriden çevirerek oynarlar. Bu tür balede, saray giysileri yerine konuya ve çağa uygun giysiler kullanılmıştır. Sonraları *Bale Pantomim türü*, İtalyan, Rusya ve Danimarka’da oynanmıştır. Bazı operalarda bale dansçıları konmuş, böylece *Opera-Bale* türü oluşmuştur. 17.yüzyılda Almanya’da ve İtalya’da, Opera-Bale türünün Baletto adıyla oynandığı görülür. 1830’da romantik bale akımı başladı. Marie Taglioni ‘La Sylphi de’ ve Adolphe Adam ‘Giselle’ balesiyle ün kazandılar. Leo Delibes’in bestelediği Coppelia, Sylia ve Kaynak ‘La Source’ balelerinde dans tekniğine, şiir ve estetiğe daha çok önem verilirdi. Bir süre sonra bale, Avrupa’da önemini yitirdiği halde Rusya’da önemini yitirmedi ve ilgiyle

devam etti. Rusya’da, Fransız koreograf Marius Petipa Fransız geleneğiyle çok değerli yapıtlar yarattı. Kuğu Gölü, Uyuyan Güzel, Fındıkkıran gibi. Marius Petipa 1909’da, Tamara Korsavina, Vaslac Nisjinski, Anna Pavlova, Mihail Fokin gibi dansçılarla beraber Paris’e gitti ve koreograf estetiğini değiştirerek *Modern Bale* akımını başlattı.” (Budak, 1993: 36)

Bale ve Müzik Sanatının İlişkisi

Balthasar’ın Circe’sinin açtığı yol

“Müzik, bale temsilini çeşitli yönlerden etkileyen bir öğedir.” (Woodward, 1985: 1) Bale sanatı, 16.yüzyıldan bu yana pek çok aşamalardan geçerek olgunlaşmıştır. “1581 yılında ‘*Circe, ou le Ballet Comique de la Reine*’in Joyeuse Dükü ve Lorraine Prensesi’nin düğünlerini kutlamak amacıyla Paris’te görkemli bir şekilde sahneye konmasıyla, bale eserleri için müzik yazmanın gerçek anlamda başladığı” söylenebilir. (Woodward, 1985: 2) Bu eserde balenin müzikle birleşmesinin bir başka önemi de, danslarla konunun birleşmesine yardımcı olmasıdır. *Circe*’yi ilk bale temsili yapan unsurlar, eksiksiz bir müziğe sahip olması ve mitolojik büyücü tanrıçaların öyküsü üzerine kurulu olması gibi özellikleridir. Eserin bestecisi İtalyan Balthasar de Beaujoyeux’dur ve bu eser kendinden sonraki bir çeyrek yüzyılda “genel plan, fonksiyon ve baleler için müziğin formu” konularında örnek oluşturmuş, besteciler bu eseri örnek almışlardır.

Balthasar’ın müziği günümüze ulaşan çeşitli dans formları oluşturmuştur. Bunlar, İspanyol kökenli, çift zamanlı ve gösterişli bir dans olan *pavane*, canlı hareketli ve üç zamanlı bir dans olan *gaillarde* ve iki zamanlı ve *pavane*’a göre bir derece daha hareketli olan *passamezzo*’dur. (Woodward, 1985: 3)

Fransız Bale tarihinde müziğin yeri

Ulusal Fransız bale tarihi, Jean-Baptiste Lully tarafından kurulmuştur denebilir. Lully 1653 yılında saray bestecisi olur ve ünlü tiyatro yazarı ve yönetmeni Moliere ile birlikte masklarla sahneye çıkan oyuncularla beraber sahne üretimleri gerçekleştirir.

1960'lardan sonra bale, bale tarihinden ayrı bir çizgide ilerlemeye başlamıştır. Artık klasik bale sanatında varolan yalnızca zarif müziklerle eser yaratmak zorunlu değildir. Artık çağdaş koreografi için elektronik müzik ve hatta elektronik sesler kullanılır olmuştur. Ses kayıt cihazlarının kaydettiği, “garip sesler, günlük yaşamın sesleri, insan sesleri ve gürültüler” elektronik kayıt işlemlerinden geçirildikten sonra bale partiyonları için müzik olarak kullanılabilir. (Woodward, 1985: 1)

“Bazı zamanlar balenin müziksiz –tam bir sessizlik içinde, salt hareket olarak- yorumlandığı örnekleri sahnelerde görmek mümkündür.” (Woodward, 1985: 1)

KAYNAKÇA

Wenner-Gren Antropolojik Araştırma Vakfı (1981) Arizona, Oracle Konferans Merkezi'nde gerçekleşen tartışmanın 1 numaralı kasetinin transkripsiyonu, 20 Kasım.

- Woodward, Ian (1985) **Bale**, Çev.: Tuğrul Göğüş, Sahne Yayınları, İzmir. **Kaynakça**
- And, Metin(1999) **Ritüelden Drama**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Beaumont, Cyril W. (1964) **Kısa Bale Tarihi**, Çev.: Özcan Başkan, Elif Yayınları, İstanbul.
- Budak, Muzaffer (1993) **Opera ve Bale’de Diyalektik**, Troya Yayıncılık, İstanbul.
- Deleon, Jak. (1986)**Bale Tarihi**, İmge Kitabevi, İstanbul.
- James, Wendy. 2013. **Törenselle Hayvan: Yeni Bir Antropoloji Denemesi**, Çev.: Sevdâ Çalışkan, İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Levi-Strauss, Claude (2012)**Modern Dünyanın Sorunları karşısında Antropoloji**, Çev.: Akın Terzi, Metis Yayınları, İstanbul.
- Nutku, Özdemir (1985) **Dünya Tiyatrosu Tarihi Cilt:1**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Schechner, Richard (2015)**Ritüelin Geleceği**, Çev.: Zeynep Ertan, Dost Yayınları, Ankara.
- Stein, Bonnie Sue (1986) “Butoh: ‘Twenty Years Ago We Were Crazy, Dirty, and Mad’”, **TDR, The Drama Review 30 (2): 107-26.**
- Woodward, Ian (1985) **Bale**, Çev.: Tuğrul Göğüş, Sahne Yayınları, İzmir.